

مبانی بیمه

بخش پنجم: بیمه‌های اجتماعی

شیرین شعاعی

بیمه‌های اجتماعی

2

- بیمه‌های اجتماعی به سلسله خدماتی اطلاق می‌شود که، در راه ایجاد رفاه عمومی برای همگان یا به خاطر طبقه معینی، صورت می‌گیرد.
- منابع مالی بیمه‌های اجتماعی از طریق‌های زیر تامین می‌گردد:
 - تامین مالی از طریق دولت (مثل بیمه خدمات بهداشتی و درمانی برای معلولان).
 - تامین مالی از طریق پرداخت‌های بیمه‌شدگان (مثل بیمه‌های آزاد).
 - تامین مالی از طریق اشخاص ثالث (مثل: کارفرمایان در بیمه‌های اجباری که باید مبالغی برای بیمه کارگران خود بپردازند).
- بیمه‌های اجتماعی سعی می‌نمایند که بتوانند، در جهت تسهیل امکانات و تأمین زندگی حال و آینده اشخاص و اجتماع بسیار مؤثر باشند.

اصول و موازین بیمه‌های اجتماعی

3

□ بیمه‌های اجتماعی به شکل امروزی، مقوله‌ای نسبتاً جدید در علوم اجتماعی و حقوقی است، و از این رو از دو جنبه متمایز تشکیل شده است.

- (1) اصطلاحات خاص خود را دارد.
- (2) اصول حقوقی ویژه‌ای بر روابط ناشی از بیمه‌های اجتماعی حاکم است.

اصول و موازین بیمه‌های اجتماعی

4

❖ همچنین، نکات دقیق دیگری را نیز شامل می‌گردد:

- (1) در بیمه‌های عادی و بازرگانی، روابط میان بیمه‌گر و بیمه‌گذار و بیمه‌شده ناشی از قرارداد و توافق طرفین است.
 - (2) در بیمه‌های بازرگانی، معمولاً بیمه‌گذار و بیمه‌شده یک نفر است ولی در بیمه‌های اجتماعی، قانون بر روابط فی‌مابین حکومت می‌کند.
 - (3) به‌طور کلی طبقه یا افراد معین و محدودی که اجباراً مشمول مقررات بیمه قرار می‌گیرند، در زمینه اجرای مقررات استقلال ندارند و تابع نظر قانون‌گذار هستند، چون در درجه نخست رعایت و حفظ مصالح اجتماعی و استقرار تأمین اجتماعی در آن منظور شده است و جنبه انتفاعی ندارد.
- ✓ از جمله اینکه اگر پرداخت حق بیمه به تعویق افتد، تکالیف بیمه‌گر باقی می‌ماند.

اصول و موازین بیمه‌های اجتماعی

5

(4) در صورتی که بودجه سازمان بیمه‌های اجتماعی کسری داشته باشد، دولت کمک‌های بی‌عوض می‌دهد ولی در بیمه‌های بازرگانی چنین نیست و تکالیف بیمه‌گر به مجرد عدم پرداخت حق بیمه ساقط می‌شود.

(4) در بیمه‌های بازرگانی سودمند بودن بیمه، مورد نظر بیمه‌گر است و در برقراری نرخ‌ها با توجه به حساب احتمالات برای هر بیمه شده نرخ متناسب با خطر احتمالی معین می‌کند. اما در بیمه‌های اجتماعی چنین نیست و برای همه بیمه‌شدگان یا گروه‌های بیمه شده نرخ واحدی تعیین می‌شود.

(4) مزایای بیمه‌های اجتماعی که برای همه مشمولان یکسان است، در بیمه‌های بازرگانی برحسب قرارداد منعقد تغییر می‌کند.

اصول و موازین بیمه‌های اجتماعی

6

□ پس نتیجه می‌گیریم که اصولاً:

- (1) بیمه‌های اجتماعی اجباری هستند.
- (2) نرخ و مزایای بیمه برای همه بیمه‌شدگان یکسان است.
- (3) استفاده از مزایای بیمه، موکول به پرداخت مستمری حق بیمه نیست.

اصول و موازین بیمه‌های اجتماعی

7

□ در بیمه‌های اجتماعی چند خصوصیت بارز موجود است:

- (1) در این نوع بیمه ممکن است شخص بیمه‌شده، مستقیماً یا با واسطه بیمه‌شده باشد.
✓ مثلاً: اگر شخصی کارگر بیمه شده باشد، از نوع اول و خانواده او از نوع دوم به شمار می‌روند.
- (2) مؤسسه‌های بیمه‌های اجتماعی همواره با کارفرما طرف حساب هستند.
- (3) بیمه‌شده فقط از مزایای بیمه استفاده می‌کند.
- (4) کارفرما مکلف است در هنگام پرداخت مزد، سهم حق بیمه کارگر را کسر کند و به انضمام سهم حق بیمه خودش به صندوق بیمه بپردازد.
- (5) اصولاً برای تعیین مبنای محاسبه حق بیمه در هر کشور، مزدها تقسیم‌بندی می‌شوند. از جمله در ایران این تقسیم‌بندی بصورت زیر است:
✓ به مزد کارگران روزمزد، دستمزد اطلاق می‌گردد.
✓ به مزد کارگران کارمزدی، کارمزد گفته می‌شود.
✓ مبنای تعیین اولی، زمان کار، و مبنای دومی، میزان بازده است.
✓ مزایای ثابت اعم از فوق‌العاده یا هزینه ایاب و ذهاب، جزء مزد ثابت است.

اصول و موازین بیمه‌های اجتماعی

8

□ فلسفه بیمه‌های اجتماعی جبران خسارت‌های مالی و مرتفع نمودن آثار حوادث، بیماری‌ها، ازکارافتادگی، نقص عضو، بیکاری، پیری، وضع حمل، ازدواج، عایله‌مندی و فوت است.

□ از لحاظ کلی، این کمک‌ها را می‌توان در دو بخش خلاصه نمود:

■ کمک‌های درمانی (بیماری‌ها، حوادث و تهیه پروتز)

■ کمک‌های مالی.

❖ غرامت‌های (بیکاری، نقص عضو)

❖ مستمری‌ها (ازکارافتادگی، بازماندگان و بازنشستگی)

❖ کمک‌های خانوادگی (ازدواج و وضع حمل، مدد معاش اولاد و کفن و دفن)

✓ کمک‌های مالی، وظیفه اصلی و اجتناب ناپذیر تشکیلات بیمه‌های اجتماعی است.

✓ ولی کمک‌های درمانی جزء وظیفه اصلی آن محسوب نمی‌شود و تشکیلات بیمه‌های اجتماعی می‌تواند در آن‌ها مباشرت ننماید، بلکه آن‌را به اشخاص یا واحدهای ذی‌صلاح واگذار کند.

اصول و موازین بیمه‌های اجتماعی

9

- بیمه‌های اجتماعی می‌توانند مستقلاً به امور درمانی اشتغال یابد که:
- (1) به موازات امور بیمه، تشکیلات بسیار دقیق و مجهزی برای کادر بهداشتی داشته باشند.
 - (2) همواره اجتناب کند از اینکه، از لحاظ استخدام پزشکان یا وابستگان به امور پزشکی موجباتی فراهم نشود تا سایر هم‌ردیف‌های آنان که در خدمت بیمه‌های اجتماعی نیستند و با داشتن وضع مشابه از مزایای کمتر استفاده می‌کنند، ناراضی گردند.
 - (3) هدف بیمه‌های اجتماعی که ایجاد یک اقتصاد سالم است، فراموش نشود.
✓ تهیه دارو (که قلم بزرگی از مواد مصرفی را در هر کشوری تشکیل می‌دهد) با سایر قسمت‌های برنامه‌های عمومی و سیاست اقتصادی کشور هماهنگ و متوازن باشد.
 - (4) با حق بیمه‌هایی که ذخیره می‌شود، در راه بهبود زندگی بیمه‌شدگان اقدام‌های مؤثری انجام گردد.
✓ این بخش مهم‌ترین تکلیف مؤسسه‌های بیمه‌های اجتماعی می‌باشد، تا همواره بیمه‌شدگان و به ویژه طبقه کارگر، از زندگی در اجتماعی که به اصول اقتصاد سالم متکی است، احساس آرامش و بی‌نیازی بنمایند.

اصول و موازین بیمه‌های اجتماعی

10

- از نظر اداری سیستم‌های بیمه‌های اجتماعی عبارتند از:
- (1) سیستم اختصاصی.
 - (2) سیستم دولتی.
 - (3) سیستم مختلط.
- سیستم مختلط بهترین سیستم در مقایسه با سیستم‌های ۱ و ۲ است.
- ✓ زیرا در این سیستم نمایندگان دولت، کارفرما و کارگر در اداره بیمه‌های اجتماعی دخالت مؤثر دارند.